

طبقه‌بندی قالی‌های بلینی (سوراخ کلیدی) آناتولی براساس ریخت و بررسی تطابق اصول هندسی و رنگ‌بندی در طراحی آنها

سیدعلی مجابی* زهرا فنایی** فرناز استکی***

چکیده

یکی از شناخته‌شده‌ترین قالی‌های آناتولی، طرح بلینی است که به دلیل تکرار در نقاشی‌های جنتیله بلینی، از پایه‌گذاران مکتب ونیز، به نام وی معروف شده است. این قالی‌ها در آناتولی به قالی‌های سوراخ کلیدی معروف‌اند چراکه فرم نقش‌مایه اصلی این طرح، مشابه سوراخ کلید است. آشنابودن با طرح‌ها و نقش‌های قالی آناتولی، انجام‌نشدن تحقیق‌های علمی و کارشناسی روی این قالی‌ها در ایران و در نهایت، سوء برداشت‌هایی که در بسیاری از مطالب علمی در زمینه تطبیق و تأثیرپذیری نقوش این قالی‌ها از قالی‌های ایرانی دیده شده، مهم‌ترین ضرورت برای نگاشتن تحقیق درباره یکی از معروف‌ترین نقوش و طرح‌های قالی‌های آناتولی است.

بنابر آنچه بیان شد، دو پرسش اساسی در این زمینه قابل طرح است؛ نخست اینکه چگونه می‌توان قالی‌های بلینی را براساس ریخت و قالب اصلی‌شان طبقه‌بندی کرد و دوم اینکه، در طراحی و رنگ‌بندی قالی‌های بلینی کدام یک از اصول هندسی کاربرد دارد. روش تحقیق به کاررفته در این پژوهش، تحلیلی است که به شیوه مقایسه‌ای صورت پذیرفته است.

هدف از انجام پژوهش حاضر، طبقه‌بندی قالی‌های بلینی (سوراخ کلیدی) براساس ریخت و قالب آنها و همچنین، بررسی تطابق اصول هندسی در طراحی و رنگ‌بندی این نوع از قالی‌های آناتولی است. برای تحقق یافتن این هدف، نوزده نمونه از اصیل‌ترین فرش‌های بلینی که در یازدهمین همایش بین‌المللی فرش‌شناسان شرقی (ICOC) که در استانبول ترکیه سال ۲۰۰۷ برگزار گردید و تقریباً شامل تمامی فرش‌های طرح بلینی به دست آمده در نیمه دوم قرن پانزدهم تا پایان قرن هفدهم در دنیا بودند، انتخاب شدند. سپس، افزون بر طبقه‌بندی طرح و نقش قالی‌های انتخابی و نقش‌مایه سوراخ کلید نسبت به بررسی اندازه‌های طلایی، نسبت عددی حاشیه و متن و بررسی نسبت‌های رنگی (سرد- گرم و تیره- روشن) نیز در قالی‌های بلینی انتخابی اقدام گردید.

براین اساس مشخص شد که طرح‌های بلینی را می‌توان در سه گروه؛ محرابی، دوطرفه ترنج مستقل یا ترنج پیوسته و گردان جای داد. همچنین موتیف سوراخ کلید بیشتر هندسی بوده و می‌تواند ساده، قلاب‌دار یا نقش‌دار باشد. در طراحی زمینه این قالی‌ها، تناسبات طلایی لحاظ گردیده و در چینش رنگی مهم‌ترین پارامتر، نسبت رنگ‌های سرد و گرم با در نظر گرفتن نسبت مناطق با رنگ تیره به مناطق با رنگ روشن است.

کلیدواژگان: قالی آناتولی، ریخت، نسبت‌های هندسی، طرح بلینی، طرح سوراخ کلیدی.